

Wonen aan de Zeeuwse kust

Goed geschreven, leuk onderwerp, maar

Maar ondanks het feit dat Bløf onder Zeeuwse jongeren wereldberoemd is, verlaat jaarlijks een groot aantal Zeeuwse jongeren de provincie om elders te gaan studeren of te werken. Zeeland is binnen de Nederlandse context een plattelandsprovincie, en dat is van invloed op de band die Zeeuwse jongeren hebben met hun provincie. Echt grote steden zijn er niet, het landschap wordt gekarakteriseerd door een grote openheid, en grote delen van de provincie liggen op aanzienlijke afstand van grote metropolitane centra. Nu is door de Deltawerken en een groeiende infrastructuur wat het laatste betreft veel veranderd; het gebied is aan alle kanten opengeboken en heeft steeds meer het karakter gekregen van een Groen Hart omringd door forse metropolitane gebieden.

De provincie heeft lang te maken gehad met een negatief imago als woongebied. Na de Tweede Wereldoorlog was er sprake van een forse economische en sociale achterstand. Industriële bedrijven die zorgden voor nieuwe werkgelegenheidsperspectieven vestigden er zich pas laat. Ook was sprake van forse achterstanden in de kwaliteit van de woningvoorraad.

Vanaf de jaren zeventig was de aandacht sterk gericht op het grote aantal Zeeuwse kleine kernen, die enerzijds te maken kregen met functieverlies door schaalvergroting, en anderzijds met een groeiende belangstelling van buiten de provincie. Omdat de probleemformulering toen sterk was gericht op de lokale aanwezigheid van voorzieningen of tenminste de bereikbaarheid van voorzieningen, bleef aan het wonen op het platteland een negatief imago kleven. Naast al het positieve dat regionaal en lokaal welzijnsbeleid in Zeeuwse dorpen op gang bracht, bleef er een waas van zieligheid over de Zeeuwse kleine kern hangen.

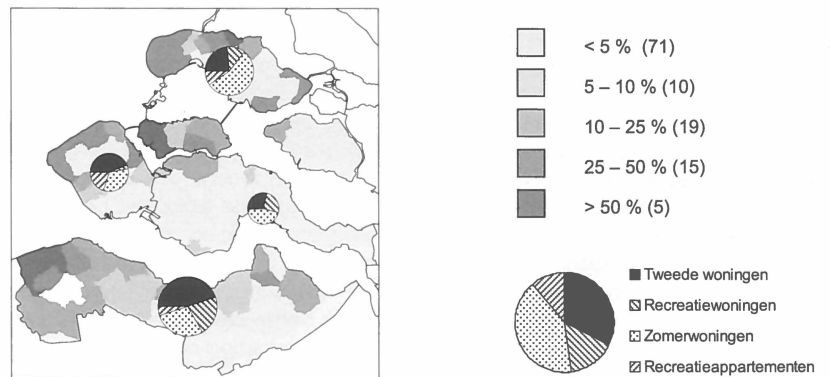
Daaraan kwam een eind toen duidelijk werd dat het wonen in een kleine kern in een post-industriële samenleving steeds vaker voortvloeit uit een welbewuste keuze. Een keuze voor een als positief gewaardeerd woonmilieu binnen een regionale woningmarkt. Aan het wonen in een kleine kern in Zeeland bleken in het algemeen nauwelijks beperkingen vast te zitten voor de activitei-

FRANS THISSEN*

De Zeeuwse commissaris van de Koningin Van Gelder heeft zijn zin. Met de Zeeuwse popgroep Bløf heeft hij eindelijk een troef in handen om van het bekrompen imago van "dat margarinetrutje" (het margarinemerken 'Zeeuws meisje') af te komen. Bløf heeft inmiddels drie CD's uitgebracht met aansprekende muziek en poëtische teksten waarvan een aantal refereert aan wonen in Zeeland. Het nummer *Aan de kust* is al uitgeroepen tot nieuw Zeeuws volkslied.

tenpatronen van bewoners. Alleen bewonerscategorieën die op grond van hun maatschappelijke positie reeds beperkingen

tegorieën ook beperkingen ondervinden in bepaalde buurten van de stedelijke centra. Participatievraagstukken van dergelijke groe-

Figuur 1. Aandeel wooneenheden in Zeeuwse nederzettingen met een recreatieve functie in 1995/96
(Bron: Kwalitatief Woningonderzoek en Toeristische Recreatieve Accommodaties Provincie Zeeland)

ondervinden, ervaren dat nog eens extra in kleine dorpen met een afgelegen ligging. Daarbij gaat het om de ligging ten opzichte van de belangrijke regionale stedelijke centra: Terneuzen, Middelburg/Vlissingen, Goes en Bergen op Zoom (net over de grens in Noord-Brabant). Zwakke bewonerscategorieën zijn in dit verband vooral bewoners die niet over een auto beschikken. Uit onderzoek blijkt bovendien dat deze bewonersca-

pen zijn niet geholpen met territoriaal beleid (gericht op bepaalde woonmilieus).

HERWAARDERING

De herwaardering van het dorp als woonmilieu leidde in feite ook tot een omkering van sociaal-economische posities van nederzettingen binnen de regio. Groepen met een zwakke positie op de regionale woning-

markt komen steeds vaker in buurten van de stedelijke centra terecht, terwijl het regionale kader steeds vaker de meer rurale lokaties binnen de regionale woningmarkt preferereert. Sinds het laatste Streekplan Zeeland is het kleine kernenbeleid in feite van de provinciale agenda verdwenen. Het actuele plattelandsvernieuwingbeleid is geheel gericht op de landbouw, nieuwe economische initiatieven, en natuur en landschap. Bewonersvraagstukken worden consequent in een regionaal stedelijk kader aan de orde gesteld. Deze beleidsomgeving is begrijpelijk, gezien de veranderde visie op het dorp als woonmilieu, de omvangrijke problemen in de landbouw, en met betrekking tot natuur en landschap. Maar hierdoor zijn de bewoners van de Zeeuwse dorpen buiten de directe invloedssfeer van de regionale stedelijke centra buiten beeld geraakt.

Toch kent ook het Zeeuwse platteland nog steeds zwakke plekken. Traditioneel waren dat de kleine, afgelegen dorpen in regio's met een zwakke economie. Zwakke plekken worden nu primair gekarakteriseerd door een woningvoorraad van een mindere kwaliteit of een woonomgeving die onaantrekkelijk is. Lokale verkeersonveiligheid, verkeersdruk, overlast van bedrijven, maar ook gebrek aan landschappelijke kwaliteit kunnen afbreuk doen aan de kwaliteit van de woonomgeving van Zeeuwse dorpen.

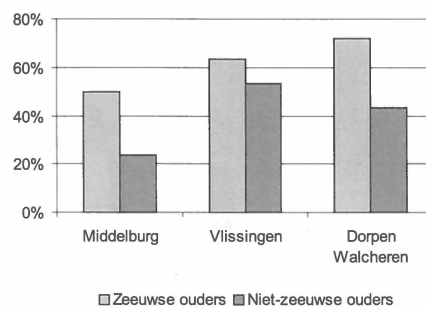
RECREATIEF

Wonen, recreatief wonen en toerisme worden in het algemeen sterk gescheiden benaderd. Voor Zeeland liggen ze steeds meer in elkaars verlengde. De ontwikkeling van het wonen in onze samenleving is op te vatten als een ontwikkeling weg van bindingen als de bestaansbasis (de werkplek), de plaats waar men opgroeit (de geboorteplaats), de plaats waar men als bewoner staat ingeschreven (de formele woonplaats). Bewoners verhuizen in toenemende mate in overeenstemming met hun voorkeuren in bepaalde levensfasen, bewoners verblijven in toenemende mate ook elders dan in hun eerste woning: in hun vrije tijd, of in samenhang met werk. Toeristen worden daarentegen steeds vaker pseudo-bewoners: tweede woningbezitters of soms zelfs wel twee-woning- en bezitters.

Het recreatief wonen is in Zeeland een steeds belangrijker factor en steeds moeilijker van het traditionele wonen te onderscheiden. In 1995/1996 waren er in Zeeland naar schatting ruim vijftienduizend wooneenheden met een recreatieve functie. Dat is tien procent van alle wooneenheden in de provincie. Tot de woningen met een recreatieve functie behoren tweede woningen, recreatiewoningen, zomerwoningen en recreatieappartementen. Er is sprake van een grote variatie in vorm en ligging. Tweede woningen zijn gebouwd als 'eerste woning' en liggen in het algemeen in de bebouwde kom temidden van woningen

die permanent worden bewoond. Recreatieappartementen zijn in een complex voor recreatiedoelinden gebouwd en liggen veelal in de bebouwde kom, terwijl de meeste recreatiewoningen ook in complexen zijn gebouwd, maar veelal buiten de bebouwde kom voorkomen. Zomerwoningen liggen minder vaak in (grote) complexen en treft men zowel in de bebouwde kom aan als daarbuiten. Het aantal recreatieappartementen en zomerwoningen is helaas minder goed geregistreerd. Het aantal tweede woningen en recreatiewoningen is beter geregistreerd, maar over het feitelijk gebruik van deze twee categorieën is onvoldoende bekend.

Het recreatief wonen in Zeeland concentreert zich in hoge mate op de kust en langs ander groot water (figuur 1). In vijf dorpen had meer dan vijftig procent van alle woningen een re-

Figuur 2. Aandeel scholieren dat na afronden van de opleiding in Zeeland zou willen wonen, onderscheiden naar woonplaats en herkomst van de ouders (Bron: Survey voorjaar 1996 Universiteit van Amsterdam)

creatieve functie. Nieuwvliet in Zeeuws-Vlaanderen had met 84 procent verhoudingsgewijs de meeste woningen met een recreatieve functie.

Op Walcheren is het recreatief wonen van oudsher meer aan het bestaande nederzettingenpatroon gebonden, op Schouwen-Duiveland juist niet. Dat levert specifieke problemen in elk van deze gebieden op. Maar de steeds vloeiender overgang tussen wonen, recreatief wonen en toerisme zal voor Zeeland hoe dan ook in betekenis toenemen. Het gaat er daarbij vooral om de ruimtelijke kwaliteit waarop deze ontwikkeling is gebaseerd te behouden.

JONG

De grote betekenis die de kust, zee en strand hebben voor wonen in Zeeland blijkt uit associaties die jongeren op Walcheren hebben omtrent 'Zeeland'. De eerste associatie bij 'Zeeland', zoals die in 1996 is gegeven door ruim zeshonderd Walcherse scholieren bestond voor meer dan vijftig procent uit 'zee' en/of 'strand'. Veel jongeren zien hun toekomst echter niet in Zeeland. Een groot deel van de ondervraagde scholieren denkt Zee-

land reeds te verlaten voor een vervolgopleiding. Uiteindelijk denkt iets meer dan de helft later in Zeeland werk te vinden. Wat dat betreft ligt er een duidelijke breuk tussen jongeren met maximaal een MBO-opleiding en jongeren met een hogere opleiding. De eerste groep denkt veel vaker in Zeeland werk te vinden dan de laatstgenoemden. Gevraagd waar men later graag zou willen wonen is het opnieuw ruim de helft die in Zeeland wil wonen, ruim een derde noemt zelfs de eigen woonplaats. Een belangrijk onderscheid in de oriëntatie op Zeeland doet zich voor tussen jongeren, ingedeeld naar hun huidige woonplaats. Daaruit komen grote verschillen naar voren tussen jongeren die in Middelburg wonen en jongeren die in Vlissingen wonen. De laatste zijn veel sterker op Zeeland en dan vooral op hun eigen woonplaats georiënteerd dan de Middelburgse scholieren. Jongeren die in de (kleine) Walcherse dorpen wonen zijn weliswaar minder op de eigen woonplaats georiënteerd dan de Vlissingse scholieren, maar nog sterker op Zeeland.

De afwijkende positie van de Middelburgse scholieren hangt voor een deel samen met de omgevingskenmerken van Middelburgse scholieren. Zo is hun ouderlijk milieu in het algemeen veel minder vaak 'Zeeuws' dan elders op Walcheren: de ouders van de Middelburgse scholieren zijn veel vaker van buiten Zeeland afkomstig, in Middelburg bijna vijftig procent tegen dertig procent in Vlissingen en ruim twintig procent in de dorpen. Het zijn vooral de Middelburgse scholieren met niet-Zeeuwse ouders die later buiten Zeeland willen wonen. Maar ook scholieren met Zeeuwse ouders vertonen in Middelburg een geringere animo om later in Zeeland te gaan wonen (figuur 2). In het Middelburgse milieu zijn jongeren veel vaker geneigd verder te kijken dan de provincie Zeeland.

In al haar eenvoud lijkt deze conclusie weinig belangwekkend. Toch is deze van groot belang voor de provincie Zeeland, die zich voortdurend bezorgd toont over de ontwikkeling van het aantal inwoners en de migratie van en naar Zeeland. In de toekomst zal het aandeel bewoners van Zeeland, dat niet door geboorte van de ouders of door eigen geboorte aan de provincie gebonden is, verder afnemen. Ook het aantal beschikbare arbeidsplaatsen zal steeds minder gewicht in de schaal leggen. De kwaliteit van de regionale arbeidsmarkt maar vooral de kwaliteit van de woonfunctie zullen daarentegen een steeds belangrijker factor worden voor de provinciale bevolkingsontwikkeling. De kwaliteiten van de Zeeuwse kust en het imago van de provincie spelen daarin een belangrijke rol.

* Frans Thissen is werkzaam bij AME - Universiteit van Amsterdam